
EL LLIBRE DE LES BÈSTIES (1287-1289) DE RAMON LLULL: ANÀLISI D'ADAPTACIONS INFANTILS I JUVENILS

*LLIBRE DE LES BÈSTIES (1287-1289) OF RAMON LLULL:
ANALYSIS OF CHILDREN AND YOUTH ADAPTATIONS*

MOISÉS SELFA SASTRE
Universitat de Lleida
mselifa@didesp.udl.cat

ENRIC FALGUERA GARCIA
Universitat de Lleida
efalguera@didesp.udl.cat

Resum: En aquest article presentem una anàlisi de les sis adaptacions que del *Llibre de les Bèsties* (1287-1289) es van publicar per al públic infantil i juvenil amb motiu de l'Any Lull (2015-2016). Després de presentar la figura de Ramon Llull com a escriptor de referència en l'època medieval i de situar *Llibre de les Bèsties* dins de la producció literària de Llull, analitzem els paratextos extratextuals i textuals de les sis adaptacions aquí estudiades. La presentació i l'anàlisi d'aquests paratextos ens permet determinar, d'una banda, a quin tipus de nivell lector va adreçada cada adaptació i quin treball didàctic en pot resultar; i, d'altra banda, com el missatge que Llull transmet en aquesta obra literària pot ser copsat pel públic infantil i juvenil del segle XXI.

Paraules clau: Ramon Llull, *Llibre de les Bèsties*, literatura infantil i juvenil, adaptacions, paratextos.

Abstract: This paper analyses six of the several adaptations for children and young people of *Llibre de les Bèsties* that have been published this year on the occasion of the Any Lull (2015-2016). After introducing the person of Llull as a well known writer in medieval times and providing a context for *Llibre de les Bèsties* in his literary production, the paper focuses on the extratextual and textual paratexts of the six adaptations analysed here. Having done that we can state, on the one hand, the target reader of each adaptation and on the other hand, to what extent the message conveyed in his book can be grasped by young readers of the 21st century.

Key words: Ramon Llull, *Llibre de les Bèsties*, Children's and Young's Literature, adaptations, paratexts.

1. EL LLIBRE DE LES BÈSTIES (1287-1289) DINS DE LA PRODUCCIÓ LITERÀRIA DE RAMON LLULL: ESTRUCTURA I INTENCIÓ

Ramon Llull (1232-1316) és un dels principals escriptors medievals catalans i un dels pensadors més internacionals i influents que la cultura catalana ha forjat fins als nostres dies. La seva producció escrita en tres llengües, català, llatí i àrab, abasta obres literàries, religioses i filosòfiques, entre les quals destaquem el *Llibre de contemplació* (1271-1274), el *Llibre d'Evast e Blaquerna* (1283) i el *Llibre de meravelles* (1287-1289), del qual forma part el *Llibre de les Bèsties* (1287-1289). Cal dir d'entrada que el *Llibre de les Bèsties* no és, en cap cas, una obra adreçada al públic infantil o juvenil. Ans al contrari, es tracta d'un tractat sobre el poder, una reflexió sobre el bon i el mal govern (Frías Conde 2012: 145-154). El fet que Llull situés la trama en el món dels animals i la utilització profusa d'*exempla*, d'altra banda un recurs habitual en la literatura medieval, ha propiciat posteriorment l'associació d'aquest text lul·lià als infants i, més concretament, a l'escola.

El *Llibre de les Bèsties* forma part del monumental *Fèlix o Llibre de meravelles* i té com a objectiu l'alliçonament i la conversió dels homes del seu temps. Així doncs, tot i que el text de Llull està lluny de la literatura infantil, sí que és evident la voluntat didàctica i la intenció d'influir en els cercles de poder. Per tal de fer efectiva aquesta voluntat alliçonadora i moralitzant, certament pròpia de la literatura adreçada als infants, Llull se serveix d'una faula. Aquest és un gènere, també, propici i pròxim al cànon infantil des dels inicis de l'escolarització. Però el rerefons de l'obra no és entretenir o oferir una senzilla lliçó moral, sinó que és més ambiciós: és una narració adreçada als homes, al redreçament moral i ètic de la societat, als governants que tenen la responsabilitat de dirigir cristianament el seu poble. I per fer-ho, Llull utilitza una faula. Una faula centrada en l'elecció d'un rei i com els diferents grups d'animals actuen, conspiren i traeixen per assolir el seu objectiu de ser influents amb una lliçó final: qui la fa, la paga.

La idea d'utilitzar els animals com a motor de la trama no és nova en el món medieval (Bonillo 2008: 19). Així, bona part dels murals que il·luminaven les esglésies, així com les escenes escultòriques de capitells, remetien al món animal i a la seva representació (Morales Muñoz 1996: 229-256). Tenint en compte que la finalitat d'aquestes històries visuals, que és l'art medieval, era notòriament didàctica, la utilització per part de Llull d'animals ens remet directament a aquesta tradició moralitzadora, didàctica i, per què no, a un text que pot usar-se en l'àmbit escolar.

Els animals es troben molt presents en l'imaginari col·lectiu de la societat medieval. Quan Llull es planteja una obra com el *Llibre de les Bèsties* extreu els protagonistes del

món animal perquè li serà fàcil associar els animals a models de comportament i perquè la significació dels animals formava part del dia a dia de la gent. La cultura popular associava el lleó al poder i a la reialesa, perquè un rei d'àmplia transmissió literària i popular, present en llegendes i poesies trobadoresques com Ricard Plantagenet, era dit Cor de Lleó; o perquè als peus de les tombes dels reis catalans jeia un lleó (Badia 2013: 90). La guineu representava tradicionalment la traïció i l'engany, i ja té aquest paper a la cultura clàssica, com a les faules d'Isop i Fedre. No podem oblidar, a més a més, que la font més directa de l'obra lul·liana és el *roman* francès *Renard* (Llinarès 1990: 21), és a dir, guineu. I no hi ha dubte que la serp és símbol del mal i del maligne des de la seva aparició al *Gènesi*.

Vist en conjunt, el gènere de la faula tampoc no era nou per als escriptors medievals. Al ja esmentat referent clàssic, cal sumar-hi l'àmplia tradició de bestiaris de l'època medieval, tractats breus, protagonitzats per animals, amb una clara intenció didàctica i moralitzadora (Bastons 2012: 95). Exactament igual que al *Llibre de Llull*. Així, és fàcil veure com el didacticisme que Llull imprimeix a la seva obra és vist actualment a les escoles com una font de coneixement i d'aproximació a la moralitat humana i al món medieval.

Inserit dins el conjunt del *Llibre de meravelles*, el de les *Bèsties* sembla escrit independentment. En efecte, a diferència de la resta de llibres del *Fèlix*, en cap cas hi apareix el protagonista i alguns dels referents religiosos de l'obra poden fer pensar en una redacció anterior a la del conjunt del *Fèlix*. Sigui com sigui, el *Llibre de les Bèsties* està dividit en set capítols que presenten una estructura lineal i cronològica on se succeeixen els fets de la trama. Aquesta estructura lineal afavoreix la seva difusió en l'àmbit escolar.

Al costat d'aquesta trama argumental, el *Llibre de les Bèsties* presenta tota una sèrie de relats addicionals, els *exempla*, que contribueixen a difondre el missatge lul·lià i converteixen el relat en una veritable narració moral. Aquests *exempla* tenen una llarga tradició en la literatura medieval. Alguns procedeixen de *Les mil i una nits*, altres del *Calila e Dimna* (Bonillo 2011-2012). Així, aquestes narracions alligadoroses emmarquen els principis morals sobre els quals es construeix el text lul·lià (Llinarès 1990: 22). El primer d'aquests principis és la lleialtat, que tant el Lleó, com el Lleopard, el Bou i el Gall respectaran i administraran. Oposadament, hi ha la perfídia exemplificada en Na Renard. Aquest personatge utilitza els *exempla* per assolir els seus objectius, per convèncer amics i enemics que la seva política és la millor. D'aquesta manera, exemplifica l'adulació, contraresta el missatge de les altres bèsties i, finalment, troba justificació per a les seves traïcions i argúcies. Els *exempla* contribueixen a crear una atmosfera, un tramet misteriós, d'assumptes tèrbols que doten l'obra d'un component

argumental. Tot aquest escenari gairebé teatral té lloc en un espai clau: la cort. Allí és on es juguen tots els interessos, allí és on es decideix el poder i la manera d'executar-lo.

En definitiva, veiem com el *Llibre de les Bèsties* esdevé una reflexió sobre les relacions de poder entre la cort i la religió, una crítica a un model de vida massa llibertí i humà, allunyat dels preceptes cristians que Llull reivindica (Butiñà 2004: 79-94). Una vida, paradoxalment, massa humana representada per animals. La lliçó moral que mostren els *exempla* queda lluny de l'abast de les habilitats metacognitives dels infants; per això molts d'ells desapareixen en les adaptacions d'aquesta obra adreçades al públic infantil i juvenil i que estudiarem posteriorment. En aquest sentit, malgrat les dificultats de comprensió que presenten els *exempla*, la moralitat de l'obra, el maniqueisme i el concepte de faula faciliten el treball a l'aula del text lul·lià, i aporten materials per a la reflexió sobre els valors de la nostra societat i el seu funcionament.

2. ADAPTACIONS INFANTILS I JUVENILS DEL LLIBRE DE LES BÈSTIES AMB MOTIU DE L'ANY LLULL (2015-2016)

En el marc de la celebració de l'Any Llull (2015-2016), diverses editorials van publicar distintes adaptacions al català modern d'obres de Llull, moltes de les quals estan dirigides al públic infantil i juvenil: *Llibre de les Bèsties*, *Accidents d'amor* (1297-1299), *Blanquerna* (1283) i *Llibre del gentil i dels tres savis* (1274-1276). D'entre aquestes adaptacions, que poden consultar-se al web oficial de l'Any Llull,¹ en volem destacar per al nostre treball sis que són una adaptació per al públic infantil i juvenil² del *Llibre de les Bèsties*,³ el text que és objecte del nostre estudi:

- *Llibre de les Bèsties* (2015), adaptació a càrrec de Teresa Broseta amb dibuixos de Miguel Ángel Giner. Editorial Bromera.⁴
- *Llibre de les Bèsties* (2015), adaptació a càrrec de Miquel Desclot i il·lustracions de Perico Pastor. Editorial Proa.⁵

1. <http://www.anyllull.cat>.

2. Certament, l'Any Llull (2015-2016) ha estat un motiu per a la publicació de diverses adaptacions del *Llibre de les Bèsties*, però en aquest estudi considerem només sis adaptacions que, en la nostra opinió, estan exclusivament destinades al públic infantil i juvenil.

3. En aquest estudi usarem l'edició d'aquesta obra a cura de Gustà (1980) i que a partir d'ara citarem com LLBG.

4. A partir d'ara, LLBB.

5. A partir d'ara, LLBD.

- *Llibre de les Bèsties* (2015), adaptació a càrrec de Laura Borràs i Castanyé i il·lustracions de Pilarín Bayés.⁶ Editorial Santillana.
- *Llibre de les Bèsties* (2016), adaptació a càrrec de Muntsa Farré amb il·lustracions de Gisela Bombilà. Editorial Barcanova.⁷
- *Faules del Llibre de les Bèsties* (2016), adaptació a càrrec de Pere Martí amb il·lustracions de Maria Espluga. Editorial Barcanova.⁸
- *Llibre de les Bèsties* (2016), adaptació a càrrec d'Anna Obiols i il·lustracions de Subi. Editorial Baula.⁹

El motiu per escollir aquestes sis adaptacions és doble: d'una banda, perquè hem volgut treballar amb adaptacions que han estat preparades i editades expressament per commemorar l'Any Llull (2015-2016); d'altra banda, perquè són textos dirigits a un públic infantil i juvenil amb un conjunt de components paratextuals, com també textuals, que ens permeten singularitzar cada adaptació, comparar-les entre elles i valorar-ne l'aplicació didàctica a l'aula, tant de primària com de secundària.

L'adaptació de textos medievals perquè puguin ser llegits pel públic infantil i juvenil no és quelcom nou en el món de la història de la literatura catalana més actual. Ans el contrari, trobem, per exemple, adaptacions de llegendes medievals catalanes per al públic infantil dels anys 60 del segle passat que van ser realitzades per l'escriptor i editor Joan Sales per al Club Editor. Amb aquestes adaptacions, Sales «va posar la literatura al servei del país, amb la finalitat de redreçar-lo culturalment» (Pasqual 2012: 98) i va treure de l'oblit tota una riquesa històrica i cultural que va poder ser coneguda i gaudida pel públic jove, que sentia interès per llegir literatura en la llengua històrica del país.

Els objectius de la nostra recerca se centraran en aspectes relatius als elements paratextuals i textuals, seguint la línia metodològica encunyada per Genette (1987), i en altres elements destacats del *Llibre de les Bèsties*, sense els quals aquesta obra de Llull no s'entendria: els noms dels personatges que apareixen al text i els *exempla*, a mode d'ensenyança, que aquests personatges expliquen per fer palesos els seus pensaments. Així, com a metodologia d'estudi, realitzarem una lectura hermenèutica de cada adaptació literària, amb la finalitat de destacar elements singulars de cada adaptació en relació amb els elements paratextuals i textuals que més avall assenyalarem. Només

6. A partir d'ara, LLBBC.

7. A partir d'ara, LLBF.

8. A partir d'ara, FLLB.

9. A partir d'ara, LLBO.

així podem fer una comparació entre cada adaptació infantil i juvenil del *Llibre de les Bèsties* i el destinatari lector al qual s'adreça cadascuna.

2.1 ELEMENTS PARATEXTUALS

Genette (1987) defineix el concepte de *paratext* com un element intrínsec al text que ajuda el lector a formular les primeres lectures del text i a inferir sobre el seu contingut. Si bé els paratextos són, fonamentalment, textos escrits de diversa natura, el concepte de *paratext* inclou altres elements integrants d'un llibre. Així, en el cas de la literatura infantil i juvenil, considerem també paratextos el conjunt d'imatges i il·lustracions que acompanyen el text i el fan més comprensible per al lector inicial i mitjà (Lluch 2005). En aquest treball no considerarem tota la varietat de paratextos que existeixen, sinó que farem una anàlisi comparativa dels paratextos extratextuals i dels paratextos textuals (Lemus 2009) que observem a les adaptacions infantils i juvenils citades del *Llibre de les Bèsties*.

2.1.1 Paratextos extratextuals

Els paratextos extratextuals són aquells que incorren en algun tipus de disseny, format, extensió, imatge i il·lustració de natura no textual. Lluch (2003), quan parla d'aquests tipus de paratextos, distingeix els següents: el format del llibre, el nombre de pàgines que té, les cobertes i les il·lustracions que acompanyen el text.

El format del llibre varia segons les edats. Segons Lemus (2009: 41), el format quadrat i en forma de semicercle sol aparèixer en llibres destinats a les primeres edats, però a partir dels 6 anys s'imposa el format de llibre, que sol variar entre els 12 x 19 i els 13 x 21. En el cas de 5 de les 6 adaptacions estudiades, només LLBD (15,5 x 23,5) i LLBF (17 x 24) presenten unes mides lleugerament superiors a les convencionals, sobretot en l'alçada de la pàgina. Però l'edició que més destaca en aquest sentit és la del LLBO (25,5 x 28), amb unes mesures molt superiors a les comunes, ja que es tracta d'un àlbum il·lustrat on el pes de la imatge és clau per a la comprensió del text. Per tant, podríem inferir que es tracta d'una edició, a diferència de les cinc anteriors, destinada a un públic lector inicial, si bé Obiols (2016: contraportada), autora d'aquesta adaptació, aclareix que es tracta d'un volum il·lustrat per a lectors de totes les edats.

Pel que fa al nombre de pàgines, com sosté Lemus (2009: 41), les edicions destinades al públic infantil oscil·len entre les 16 i 22 pàgines, i les dirigides al públic juvenil no solen superar les 100 pàgines de text, lògicament excloent-ne els pròlegs i

els apèndixs finals que poden presentar alguns d'aquests textos. Dues edicions, LLBO (28 p.) i FLLB (49 p.) no superen la cinquantena de fulls i són, per tant, les més breus de les sis adaptacions aquí estudiades. Estan, per tant, dirigides a un públic infantil. LLBF (57 p.), LLBBC (61 p.) i LLBB (67 p.) presenten una extensió de pàgines adequades, segons les dades aportades per Lemus (2009: 41), a les adaptacions que estan destinades al públic juvenil. I només LLBD (187 p.) supera els llindars d'extensió de pàgines de les adaptacions que se solen publicar per a un públic juvenil. En aquesta edició trobem, d'una banda, a la pàgina esquerra de la caixa de lectura, la versió original del text lul·lià en català medieval seguint els criteris d'edició canònics; i, d'altra banda, a la dreta de la caixa trobem l'adaptació al català modern que d'aquest text ha preparat Miquel Desclot. Per tant, estem parlant no sols d'una adaptació preparada per al públic juvenil, que pot conèixer el català amb el qual Llull va escriure el *Llibre de les Bèsties*, sinó també per a un públic més adult interessat en la correspondència entre el text mare i l'adequació d'aquest al català actual.

Quan parlem de les cobertes, hem de referir-nos, en primer lloc, a la coberta frontal. Segons Lemus (2009: 41-42), la coberta frontal d'un llibre de literatura infantil i juvenil té una importància major que la que pot tenir un llibre per a adults. La raó, segons aquest mateix autor, és doble: d'una banda, la coberta frontal presenta una imatge que sintetitza la història central narrada en el text i permet realitzar hipòtesis d'allò que hi trobarem. Per tant, és l'espai on situem i motivem la lectura; d'altra banda, la coberta frontal té una funció comercial, és a dir, és un dels reclams més importants perquè el llibre sigui adquirit pel potencial lector. En les edicions de FLLB i LLBB trobem a la coberta frontal la imatge del rei Lleó, protagonista central de la història juntament amb la Guineu, amb una corona que és símbol del seu poder. La figura del rei Lleó és d'una mesura semblant a la de la resta d'animals que apareixen en aquesta coberta frontal. És un rei que apareix envoltat del seu consell. Fins i tot, la imatge de la Guineu que apareix en la coberta d'aquestes dues adaptacions és una imatge amable i res no fa pensar que sigui un animal que al llarg de la història enganyarà el seu rei. Per tant, hi apareixen els dos personatges principals de la història amb una actitud amable i sembla que entre ells ha d'haver-hi una bona relació, lluny de la confabulació que, com sap un lector adult, la Guineu durà a terme per aconseguir el poder reial. Així, doncs, es dissol la dualitat guineu-lleó, eix vertebrador de la moralitat de l'obra, cosa que pren sentit al relat. A LLBD i LLBO trobem també la imatge del rei Lleó coronat, però la Guineu, en aquestes dues adaptacions, adopta la imatge d'un animal sospitós. A LLBD només es poden observar els seus ulls pensatius i a LLBO s'observa ja una Guineu, de mides considerables, amb una mitja rialla enganyosa i amb els braços

creuats, com si estigués conspirant contra el rei Lleó. A partir d'aquesta imatge, el públic infantil pot perfectament fer una primera lectura del text relacionada amb la maldat d'aquest animal que aspira a enderrocar el poder reial. En l'edició de LLBF la imatge de la coberta és molt reveladora: la figura de la Guineu és infinitament més gran a la del rei Lleó, que també hi apareix coronat. És una Guineu pensativa que, amb la seva forma, subordina la resta d'animals que apareixen dibuixats en aquesta coberta: el rei Lleó al centre de la imatge, i l'Ós, el Bou i l'Elefant als extrems de la Guineu. La significació de la Guineu sobre la resta d'animals és més que evident, i el lector pot, doncs, inferir el paper principal que aquest animal té en la història. Sens dubte, aquesta seria la portada més reveladora del missatge de l'obra. A LLBBC, com a imatge central apareix l'Elefant, que serà qui començarà a revelar al rei Lleó totes les malifetes de la Guineu, i a sota, el rei Lleó amb una rialla còmplice. Només a la dreta de la coberta apareix una imatge petita de la Guineu, amb l'actitud d'un ésser que ha estat descobert per l'Elefant.

De totes les cobertes frontals, podem destacar alguns trets comuns: en primer lloc, en aquestes cobertes sempre apareixen les imatges dels dos protagonistes principals de la història: el rei Lleó i la Guineu. Tots dos apareixen significats a partir de la imatge que els representa. En segon lloc, a totes les adaptacions aquí estudiades, menys a LLBB, aquests dos animals apareixen rodejats d'altres animals que actuen a la història. La imatge d'aquests animals és inferior en mesura respecte al Lleó i la Guineu, ja que en tots els casos es troben situats a sota i als extrems dels dos protagonistes principals de la història.

Pel que fa a la coberta posterior, se sol reservar per presentar l'argument de l'obra i algunes indicacions per als mediadors lectors que han de treballar les adaptacions infantil i juvenils de textos amb aquest públic (Lemus 2009: 42). Les adaptacions de LLBD, LLBBC, LLBF, FLLB i LLBO s'ajusten a aquests trets indicats. En canvi, les FLLB únicament presenten un resum de la història del *Llibre de les Bèsties*, amb la finalitat de contextualitzar les faules seleccionades en aquesta edició dins de la trama narrativa de l'obra.

Les il·lustracions són, finalment, un element paratextual importantíssim i que cada vegada té més pes en obres de literatura infantil i juvenil (Obiols 2004; Orozco, 2009). Segons Schritter (2005), quan parlem de llibres infantils i juvenils amb imatges i il·lustracions significatives, és a dir, que són tant o més importants que el mateix codi escrit, ens estem referint a un tipus de lectura en què la comunicació que es dona entre l'autor del text i el lector d'aquest està sustentada en el poder que la imatge atorga a la paraula i viceversa, com veiem que passa a les edicions de LLBD, LLBF, FLLB i LLBO, que presenten il·lustracions en color. Aquí podem fer, també, algunes distincions.

A LLBD i FLLB les il·lustracions són aquarel·les que ocupen pàgines senceres (Hidalgo Rodríguez 2001: 51-60). Són il·lustracions intenses on predominen els colors bàsics que mostren el contrast entre les seves tonalitats clares i obscures. Per exemple, a LLBD, a les pàgines 18 i 19, trobem una aquarel·la que representa la trobada d'en Fèlix amb els dos homes de l'orde dels Apòstols. El groc intens del cabell d'en Fèlix i el roig viu del seu vestit contrasta amb el marró fort i la barba d'un gris clar dels dos religiosos.

En relació amb les il·lustracions de LLBF i LLBO, les de LLBF ocupen mitja o una pàgina. Són dibuixos que destaquen per la llargària dels cossos dibuixats. Però si hi ha una adaptació infantil que cal destacar és la del LLBO. Aquesta adaptació és un àlbum il·lustrat on la imatge té un pes extraordinari sobre el text. A cada caixa de lectura trobem una arquitectura similar: a la pàgina esquerra, el text no és superior a les 20 línies (cada línia no té més de 12 paraules). En aquesta mateixa pàgina esquerra trobem ja la il·lustració, que ajuda a interpretar el text, que s'entén amb figures grans i detallades a la pàgina dreta. És el que pot observar-se, per exemple, a les pàgines 26 i 27, quan el rei Lleó pren na Lleoparda com a esposa a expenses del seu marit el Lleopard. A l'esquerra de la pàgina s'explica aquest succés i a la dreta s'il·lustra amb la imatge del rei Lleó vestit de nuvi i na Lleoparda vestida de núvia. O a les pàgines 33 i 34, quan es parla de la mort de la Guineu. Tots els animals apareixen ben caracteritzats, però en trobem a faltar un a la il·lustració: la Guineu, que ha estat morta i que, per tant, ja no té lloc a la làmina il·lustrada.

També veiem il·lustracions en blanc i negre, que apareixen a LLBB i LLBBC. Òbviament, les il·lustracions en blanc i negre tenen una finalitat més decorativa, il·lustrativa, mentre que les il·lustracions en color pretenen ajudar a la comprensió del text i a la captació d'atenció per part del lector.

D'entre les il·lustracions en blanc i negre, cal distingir les que apareixen a LLBB de les que apareixen a LLBBC. A LLBBC, a banda de les que apareixen a les cobertes frontal i posteriors, trobem al llarg de tot el text quatre il·lustracions. Són il·lustracions que representen la col·lectivitat dels personatges. En canvi, a LLBB trobem unes imatges molt més individuals i, sobretot, que volen caracteritzar el comportament dels animals del *Llibre de les Bèsties*. Cal destacar que a les il·lustracions de LLBB els personatges apareixen amb atributs humans propis del segle XXI, és a dir, alguns, per exemple, porten ulleres i molts van vestits amb jaqueta i pantaló.

2.1.2 Paratextos textuais

Els paratextos textuais són aquells enunciats i textos que acompanyen el text principal de l'obra i que en faciliten la comprensió.

Un dels principals paratextos textuais és el títol. Cinc de les sis adaptacions infantils i juvenils del *Llibre de les Bèsties*, LLBB, LLBD, LLBBC, LLBF i LLBO, porten aquest mateix títol. Només n'hi ha una, la de FLLB, que al seu títol precisa el contingut de l'adaptació textual amb el nom *Faules*. Amb aquest nom vol indicar que el text no correspon a la història lineal del *Llibre de les Bèsties*, sinó que d'aquest text només hi trobarem els *exempla*. Pel que fa als títols de les set parts de l'obra original, també es mantenen intactes. Per tant, podem dir que les adaptacions aquí estudiades respecten l'estructura *interna* inicial del *Llibre de les Bèsties* i la història es presenta seguint l'arquitectura narrativa que Llull va concebre per a la seva obra. És interessant destacar que les adaptacions de LLBD, LLBBC, LLBF tenen un capítol inicial, a més dels set que hem comentat, on expliquen la trobada d'en Fèlix amb els dos homes de l'orde dels Apòstols. En canvi, LLBB i LLBO comencen *in medias res*, és a dir, sense fer referència a aquesta trobada. Per tant, les tres primeres pretenen situar la història en relació amb l'observació externa que Fèlix realitza de la cort dels animals en el seu viatge i les dues darreres, més adreçades a un públic lector inicial, no vol posar èmfasi en aquesta qüestió d'ordre narratiu i se centren en el contingut didàctic i moral del llibre.

D'altra banda, FLLB està format per catorze capítols: un inicial, per situar el lector en relació amb les tretze faules contades, i tretze capítols que corresponen a les tretze faules que s'han seleccionat i adaptat, sense que l'adaptador justifiqui el motiu d'aquesta selecció.

Quant a altres elements paratextuals, com ara pròleg, introduccions i notes prèvies, no són gaire freqüents en la literatura infantil (Lemus 2009: 44), si bé en la juvenil sí que poden aparèixer per explicar quin és el sentit i la finalitat de l'adaptació feta. Les adaptacions de LLBB i FLLB no tenen pròleg ni introducció alguna. La de LLBO en té una on molt breument s'explica el perquè de l'adaptació que s'ofereix del text dins del marc de l'Any Llull (2015-2016), a saber: aquesta història que es contarà té uns personatges animals, que viuen en el món de la cort i que, a més, protagonitzaran un conjunt d'accions que han de servir de lliçó moral per al públic infantil.

Les adaptacions de LLBD, LLBBC i LLBF sí que són riques en aquests paratextos textuais. Totes tres tenen un prefaci inicial on cada adaptador textual explica el sentit i les característiques més importants d'aquestes adaptacions. Així, Desclot (2015: 13), adaptador al LLBD, afirma que «en la meua adaptació moderna, m'he esforçat a aplanar la lectura del clàssic, mirant de no perdre'n tanmateix l'essencial de l'estil, en un compromís entre el respecte a l'autor antic i el servei al lector d'avui». Borràs (2015: 13), adaptadora al LLBBC, explica que «la versió al català dels nostres dies del *Llibre de les Bèsties* ha procurat mantenir-se fidel a la simplicitat de sintaxi i lèxic originals»; i Farré

(2016: 11), adaptadora al LLBF, indica que «aquesta adaptació que teniu a les mans ha volgut tenir en compte els propòsits que tant va defensar Ramon Llull al llarg de la seva vida, a partir de la il·luminació que el va convertir en un home devot, i al llarg de la seva obra». Totes tres adaptacions aconsegueixen, d'aquesta forma, presentar un text escrit fa més de 700 anys amb un estil que no desvirtua el sentit i els propòsits originals amb què Llull el va concebre.

A més a més, LLBBC i LLBF expliquen el sentit de llegir el *Llibre de les Bèsties* en els nostres dies. En aquesta línia, destaca una afirmació de Borràs (2015: 12) on justament es refereix a la semblança de la problemàtica plantejada al *Llibre de les Bèsties* amb els vicis que es poden apreciar en l'actualitat dels nostres dies: «El *Llibre de les Bèsties* ens situa davant d'un zoològic que malauradament s'assembla massa a una gran part de la fauna humana». No hi ha dubte que aquest aspecte és el que permet actualitzar com a lectura escolar l'obra de Llull. L'anàlisi moral que es fa dels personatges i la seva assimilació a quotes de poder, siguin governamentals com succeeix en el llibre lul·lià, siguin escolars, tot parafrasejant el model del llibre medieval, com ara les relacions entre docents i alumnes i entre els mateixos alumnes, permeten llegir modernament el *Llibre de les Bèsties* com una narració sobre el comportament humà focalitzat en un context determinat i com els vicis i les virtuts humanes afloren per assolir els objectius personals. Des d'aquest punt de vista, el text lul·lià esdevé una eina per treballar valors i aspectes relacionats amb l'educació moral i cívica, afectiva i social, dels infants i adolescents, i un instrument de reflexió, a partir de la literatura com a metàfora de la realitat, per al desenvolupament de la personalitat dels infants i joves.

Finalment, els apèndixs i les notes finals al text són paratextos que solen tenir una funció més aviat informativa. Només dues adaptacions, de les sis usades, presenten aquest paratext: la de LLBF, amb informacions sobre el personatge de Llull i les seves obres més conegudes, l'*Art Magna* i el lul·lisme, i els bestiariis medievals, la tradició oriental i la influència en Llull; i la de LLBO, que presenta a la pàgina final del text, abans de l'índex, una biografia de Ramon Llull amb la finalitat que l'empri el mediador lector per explicar qui és aquest autor medieval.

2.2 ELS ELEMENTS TEXTUALS

Aquests són fonamentals per decidir la tria d'una o altra adaptació d'una determinada obra, perquè en determina la comprensió del relat i, doncs, l'adquisició de competència literària i lectora. En un text complex i antic com el *Llibre de les Bèsties*, hi ha dos elements textuals que cal tenir presents: l'adaptació dels noms dels perso-

natges, que té a veure amb el nivell lingüístic que l'adaptador utilitza, com versiona la llengua medieval i la fa accessible al públic actual; i l'adaptació del contingut del text, és a dir, quins elements de la història i de l'argument utilitza i quins descarta. En el cas del *Llibre de Llull*, l'ús dels *exempla* esdevé fonamental per comprovar quina manipulació fa l'adaptador del text i el contingut originals.

Així, un dels elements que guien la tria d'una o altra adaptació és el nom dels personatges. L'origen medieval i afrancesat d'alguns d'ells, com és el cas de Na Renard, en dificulta la comprensió i, doncs, en una primera instància la selecció de les adaptacions es pot fonamentar en com l'adaptador posa a l'abast del públic lector infantil aquests apel·latius. Quan parlem dels personatges del *Llibre de les Bèsties*,¹⁰ n'hem de diferenciar de dos tipus: els personatges directes de la narració i personatges als quals es fa referència en la història.

Els primers són els diferents animals que apareixen i actuen dins de la història. Són, doncs, majoritàriament protagonistes, i es fa referència a ells amb el nom genèric de l'espècie animal a la qual pertanyen. La seva incidència en el text és destacable, ja que no només parlen, dialoguen entre ells i són testimonis actius dels fets principals explicats a l'obra, sinó que sobretot actuen com a éssers racionals moguts per les passions més humanes. Ens estem referint, com a més destacats, al Lleó que és elegit rei; a Na Renard que enganyarà el rei i altres personatges —com, per exemple, el Bou i l'Elefant— amb tota la seva astúcia; al Cavall que és proposat com a rei dels animals sense èxit; a l'Ós, al Lleopard, a la Pantera, a la Serp, al Gall, al Paó i al Conill com a exemple dels diferents consellers del rei Lleó al llarg de la narració; i al Cérvol, Cabirol i Moltó com a testimonis de les situacions que es produeixen a la cort reial. Són aquests, entre d'altres, els que, amb el seu comportament, són un reflex de la conducta humana i donen sentit a l'obra.

En la següent taula, mostrem, a la columna primera, els noms dels personatges directes de la narració per l'ordre en el qual van apareixent en el text de Llull. A les columnes segona, tercera, quarta, cinquena, sisena i setena el nom amb els quals apareixen aquests personatges, si és que apareixen, a les sis adaptacions que del *Llibre de les Bèsties* fem en aquest estudi.

10. L'obra que nosaltres hem usat com a text de partida per establir comparacions amb les sis adaptacions infantils i juvenil és l'edició del *Llibre de meravelles*, a cura de Marina Gustà i pròleg de Joaquim Molas, que correspon al número 36 de la sèrie «Les Millors Obres de la Literatura Catalana». L'acrònim per referir-nos a aquesta edició és el de LLBG.

LLBG	LLBB	LLBD	LLBBC	LLBF	FLLB	LLBO
Lleó	Lleó	Lleó	Lleó	Lleó	Lleó	Lleó
Bou	Bou	Bou	Bou	Bou	-	Bou
Cavall	Cavall	Cavall	Cavall	Cavall	-	Cavall
Cérvol	Cérvol	Cérvol	Cérvol	Cérvol	-	Cérvol
Cabirol	-	Cabirol	Cabirol	Cabirol	-	Cabirol
Moltó	Ovella	Moltó	Moltó	Moltó	-	Moltó
Na Renart	Rabosa / Guineu	Guineu	Na Renard	Guineu / Guilla	Guineu	Na Renard / Guineu
Ós	Ós	Ós	Ós	Ós	-	Ós
Lleopard	Lleopard	Lleopard	Lleopard	Lleopard	-	Lleopard
Onça / Unça	Pantera	Linx	Pantera	Pantera	-	Linx
Vedell	Vedell	Vedell	Vedell	Vedell	-	Vedell
Pollí	Poltre	Pollí	Pollí	Pollí	-	Pollí
Serp	Serp	Serp	Serp	Serp	-	Serp
Llop	Llop	Llop	Llop	Llop	-	Llop
Aurifany / Aurifan / Orifany	Elefant	Elefant	Elefant	Elefant	Elefant	Elefant
Senglar / Seglar	Senglar	Senglar	Senglar	Senglar	-	-
Boc	Cabra	Boc	Boc	Boc	-	-
Gall	Gall	Gall	Gall	Gall	-	Gall
Gat	Gat	Gat	Gat	Gat	-	Gat
Ca	Gos	Gos	Gos	Gos	-	Gos
Na Lleoparda	Lleoparda	Lleoparda	Na Lleoparda	Lleoparda	-	Lleoparda
Mostela	-	Mostela	Mostela	Mostela	-	-
Paó	-	Paó	Paó	Paó	-	Paó
Corb	Corb	Corp	Corb	Corb	-	Corb
Conill	Conill	Conill	Conill	Conill	-	Conill

Segons veiem a partir de la taula, totes les adaptacions infantils i juvenils del *Llibre de les Bèsties* presenten els personatges directes de la narració excepte una: les FLLB. Com indica el títol d'aquesta adaptació, el text no narra la història del *Llibre de les Bèsties*, sinó que presenta una selecció i adaptació de les faules —dels *exempla*—

que apareixen en aquest text. A les FLLB només apareixen, dels personatges directes de la narració, el Lleó i la Guineu al capítol introductorí inicial. Aquests mateixos animals, juntament amb l'Elefant, tornen a sortir al capítol final d'aquesta adaptació.

Na Renart, la protagonista del *Llibre*, només conserva aquesta denominació de Renard (amb *d* final i no *t* en una mostra de normativització del text) a LLBBC i a LLBO. En canvi, a la resta d'adaptacions adopta el nom de Guineu, Guilla i a l'edició de Bromera-El Micalet pren la denominació de Rabosa, mot que representa una variant dialectal del català nord-occidental del substantiu *Guineu*. Aquesta modificació de caire dialectal és, sens dubte, per afavorir la comprensió del text i la seva significació, tant literal com inferencial, fent-lo més proper a l'entorn del jove lector. Aquest fet també passa amb el personatge del *Boc*, que es transforma en *Cabra* en l'edició de Bromera-El Micalet. Pel que fa al personatge de l'*Onça* / l'*Unça* apareix a LLBB, LLBBG i LLBF amb el nom de *Pantera* i a LLBD i LLBO amb la denominació de *Linx*. Tots dos noms són normatius en el català actual. L'elecció de l'un o de l'altre obeeix senzillament a un criteri editorial de qui fa l'adaptació del text.

En relació amb els personatges als quals es fa referència en la història, són els que apareixen a l'inici del relat o als *exempla*. Aquí poden ser tant éssers racionals com irracionals. Són personatges que no incideixen en el decurs de la trama principal de la narració i que només són part dels *exempla* relatats pels personatges directes del *Llibre de les Bèsties*. Ens estem referint, entre moltíssims d'altres, al Rei, a l'Ermità, al Cavaller, a l'Escuder i al Veguer, entre els personatges racionals; i a éssers irracionals com la Llebre, la Serp i el Corb que, en qualsevol cas, actuen de forma racional. En total estem parlant de gairebé un centenar de personatges diferents d'entre els quals en volem destacar, pels motius que explicarem, dos: Fèlix i el Rei dels Homes.

Fèlix apareix a LLBG a l'inici del text. És el personatge principal del *Llibre de meravelles*. És presentat simbòlicament com si fos el fill de Llull. De les sis adaptacions infantils i juvenils que analitzem, només apareix en les adaptacions LLBB, LLBD i LLBBC. Aquestes tres són, de les sis adaptacions, les més extenses. La presència de Fèlix en LLBB i LLBD, un personatge que observa les meravelles del món, ens permet parlar de dues adaptacions adreçades a un públic més juvenil. Les altres quatre adaptacions, LLBF, FLLB, LLBO, comencen *in medias res*, és a dir, amb la narració del primer fet important del *Llibre de les Bèsties* que és com els animals van triar com a rei un Lleó.

El Rei dels Homes apareix a la part v del *Llibre de les Bèsties*. Tant a LLBG com a LLBB, LLBD, LLBBC i LLBF, el Rei dels Homes apareix com un monarca amb atributs humans que viu alegrement al seu palau, rodejat d'un consell de savis innoble, i que malbarata les riqueses del seu regne en benefici propi i per organitzar festes i gatzares al seu palau. És, doncs, un personatge malvat i així és caracteritzat a LLBB,

LLBD, LLBBC i LLBF. En canvi, a LLBO, el Rei dels Homes no és caracteritzat així, sinó com un rei que fa esperar molts dies el Lleopard i el Linx (així és com s'anomena l'Onça a LLBO) i que l'únic atribut negatiu que el caracteritza és el de ser un Rei desagraït. En aquesta adaptació del LLBO, la imatge preval sobre el missatge verbal en una peculiar arquitectura compositiva de cada pàgina d'aquest àlbum il·lustrat. Per això, al LLBO es parla simplement d'un rei i no hi ha cabuda per parlar de les conseqüències de les seves males accions. El Rei del Homes ens exemplifica perfectament el grau de manipulació del missatge original que duu a terme l'adaptador del text en funció de quins passatges escull i quins deixa de banda. Si en les adaptacions més fidels a l'original lul·lià (LLBB, LLBD, LLBBC i LLBF) el Rei dels Homes es mostra com un exemple de mal govern, tal com succeeix al text medieval, a LLBO la tria de fragments simplifica aquest missatge i mostra un rei simplement amb caràcter ingràt.

2.3 ELS EXEMPLA DEL LLIBRE DE LES BÈSTIES

És precisament en els *exempla* on millor observem les adaptacions del contingut argumental i inferencial del *Llibre de les Bèsties*. En el text lul·lià hi trobem un total de 28 *exempla* que òbviament no apareixen tots a les 6 adaptacions usades en aquest estudi. Així, en primer lloc, a les adaptacions de LLBB i LLBO no n'apareix cap. Són edicions, com ja hem dit unes línies més amunt, destinades als primers lectors i on s'ha volgut posar molt d'èmfasi en l'acció principal de la història i en els fets principals per tal que aquesta avanci fins al seu final. És per això que s'expliquen aquestes històries linealment sense cap referència als *exempla* que l'obra de Llull conté ni a la complexitat sociopolítica de l'obra. Així, per exemple, el LLBO és, com ja hem dit, un àlbum il·lustrat que, malgrat estar destinat a un públic de totes les edats (Obiols 2016: 7), és especialment adequat per als primers lectors. Aquesta adaptació incideix en la potència del missatge que transmeten les il·lustracions que acompanyen el text. Per això, els *exempla* no tenen cabuda en aquesta adaptació, ja que l'arquitectura de la pàgina atorga més força al missatge visual que al verbal i el que es pretén és transmetre la linealitat d'una història incidint exclusivament en els fets que descriuen, no en els *exempla* que contribueixen a il·lustrar amb paraules el sentit intrínsec de la narració.

Aquestes dues adaptacions apunten particularment el caràcter de faula del text lul·lià, cenyint-se, com ja s'ha dit, a la història principal de l'elecció del rei i la posterior conspiració per destronar-lo. Ho comprovem en l'edició LLBB, on de bon començament se'ns adverteix de les el·lipsis que trobarem en el text: «passaren tantes coses que cal un llibre sencer per explicar-les», i se'ns aclareix que ens trobem davant

un relat atemporal protagonitzat per animals: «Conten les llegendes que hi hagué un temps en què les bèsties parlaven el mateix idioma que els humans» (Broseta 2015: 5). Aquesta advertència ens situa l'edició, i en conseqüència el relat, en una tradició llegendària, pròpia de la narrativa oral, que es reforça amb l'ús del passat simple (*hi hagué, passaren*). El desenvolupament lineal i cronològic de la narració es posa de manifest en la utilització de connectors temporals que, al seu torn, remetent al caràcter atemporal del relat per la falta de concreció (*hi havia, aquell era un dia important, dies després*) i que situen l'adaptació en el camp semàntic propi del conte tradicional.

En canvi, l'edició LLBO, tot i seguir la mateixa finalitat narrativa de cenyir-se al relat dels fets principals, no pretén mostrar-se com un conte, com un relat llegendari, i es limita a explicar uns fets propis de temps pretèrits. L'ús del passat perifràstic reforça la simplicitat del llenguatge i, doncs, rebaixa l'edat dels lectors als quals va adreçada l'obra, tal com hem posat de manifest.

D'altra banda, en les adaptacions de LLBD, LLBBC i de LLBF sí que apareixen els 28 *exempla* sense cap excepció. Són adaptacions destinades al públic juvenil i que és ja capaç d'entendre el sentit moralitzador de cadascun dels *exempla*. Es tracta, doncs, d'un lector mitjà i avançat que pot posar en dubte cadascun dels *exempla* narrats. En aquestes adaptacions del LLBD, LLBBC i LLBF apareixen literalment els mateixos personatges i les mateixes accions que Llull escrigué al *Llibre de les Bèsties*. Són 28 *exempla* amb un denominador comú: les decisions i accions dels personatges que els protagonitzen condicionen la manera d'actuar dels personatges que els escolten. Com diu Desclot al pròleg del LLBD, «en la meua adaptació moderna, m'he esforçat a aplanar la lectura del clàssic, [...], en un compromís entre el respecte a l'autor antic i el servei al lector d'avui» (Desclot 2015: 13). Aquesta voluntat de fer més accessible el text de l'original lul·lià al lector actual suposa una ferma decisió de transmetre fidelment el missatge moralitzador de Llull. Els *exempla* són, sens dubte, una bona manera de fer-ho, ja que permeten copsar el sentit darrer del text de Llull: censurar les frivolitats i misèries del viure mundanal de la cort.

En segon lloc, hem de referir-nos a l'adaptació de les FLLB. Com indica el seu nom, en aquesta adaptació del *Llibre de les Bèsties* el lector troba els *exempla* d'aquesta obra. Aquests *exempla*, a diferència de LLBD, LLBBC i LLBF, no estan lligats al desenvolupament de l'acció principal, sinó que apareixen només tretze *exempla*, a mode de capítol amb entitat pròpia i sense tenir cap relació de tipus narratiu amb l'exemple anterior i posterior. Aquests tretze *exempla*, amb una intenció moralitzant molt clara, són els següents: *Exemplum* de l'ermità i com aquest pregà perquè li caigués a la falda una rata que portava un milà; *Exemplum* de la Llebre que va enganyar un Lleó que va morir ofegat a l'aigua; *Exemplum* d'un rei que tenia dos donzells i com un d'ells hi

tragué una puça del seu mantell; *Exemplum* d'un joglar i el soroll que feia un alduf; *Exemplum* d'un Corb, d'una Serp que menjava els fills d'aquesta au i de la filla del rei a qui fou robada una garlanda pel Corb; *Exemplum* de l'Agró que no pescava en un estany per llàstima dels peixos; *Exemplum* de l'Ós, el Corb, l'home i la Serpent que caigueren en una sitja i com un ermita pregà per a salvar-los; *Exemplum* dels dos Bocs i la Guineu que llepava la sang que vessava dels cossos d'aquests dos Bocs; *Exemplum* de com un rei volgué casar la seva filla amb un altre rei i com no ho va fer a causa de la maldat d'aquest rei; *Exemplum* del fill d'un burgès que amb la seva fortuna construí un pont i un hospital per als pelegrins de la ciutat; *Exemplum* de la guilla que no menjà una freixura ancorada en un ham; *Exemplum* del Bou i l'Ase que tiraven d'una sínia; i *Exemplum* del Papagai, el Corb i un Mico que havia posat llenya sobre una lluernia.

Tots aquests tretze *exempla* estan protagonitzats majoritàriament per éssers irracionals, que actuen com a homes i que es deixen dur per la passió humana. Estan explicats amb un llenguatge senzill i actual. La gran majoria d'ells tenen una extensió de tres planes, si bé alguns no superen la plana d'extensió, com el dels dos Bocs i la Guineu que llepava la sang que vessava dels cossos d'aquests dos animals, el del fill d'un burgès que amb la seva fortuna construí un pont i un hospital per als pelegrins de la ciutat, o el de la guilla que no menjà una freixura ancorada en un ham. Per tant, podem dir que les FLLB estan adreçades a un lector mitjà que ja és capaç de fer inferències a partir de la història narrada. Així, per exemple, a la Faula 3 del FLLB (Martí 2016: 17-20), la de la Llebre que va enganyar un Lleó que va morir ofegat a l'aigua, podem veure com l'adaptador del text de Llull facilita al lector que infereixi si és sort o desgràcia el que li va succeir a la llebre per deslliurar-se d'aquest animal: «Un bon dia la sort, o la desgràcia, segons com es miri, va recaure en una llebre, poruga de morir, però llesta com no n'hi havia altra» (Martí 2016: 17). És a dir, el lector indueix que la llebre no caurà en desgràcia i que cercarà la sort a través del seu enginy. Sols així és capaç d'entendre com aquest animal es va desempallegar del lleó fent-lo emmirallar-se en un bassal i provocant el salt d'aquest cap a la seva figura, cosa que va conduir-lo a la mort per ofegament. Un lector mitjà és, doncs, capaç d'inferir la lliçó que hi ha al darrere d'aquesta faula: la por que es pot tenir a una persona no condueix enlloc si s'usa l'enginy per deslliurar-se d'ella. Amb tot, el fet que els *exempla* es deslliguin de l'eix vertebrador del llibre lul·lià fa perdre coherència i sentit a l'adaptació de FLLB i la redueix a una antologia de relats morals deslligats del component polític i social del text de Llull i propers a la literatura moralística clàssica, en la línia de les faules d'Isop. De fet, mantenir el caràcter de faula del text medieval és un dels objectius de la majoria d'edicions. Per exemple, les edicions de LLBD, LLBBC, tot i la incorporació dels *exempla*, intenten mantenir aquest caràcter de faula i, doncs, de tradició popular.

Així, FLLB incorpora en el títol el concepte de «faula» incidint en la idea de relat infantil i presenta una advertència aclaridora de l'objectiu de l'adaptació i del sentit de la faula: «En el *Llibre de les Bèsties* trobem la història de la vida humana personificada en diferents animals, i és sorprenent veure com cada un d'ells té el lloc que li correspon per les seves condicions físiques i morals» (Martí 2016: 7). Aquest caràcter popular es posa de manifest també en la contraportada on s'al·ludeix a la popular fórmula d'inici de relat de la rondallística tradicional: «Temps era temps». L'ús del pretèrit imperfet reforça aquesta voluntat narratològica, tot i que l'ús d'un cert vocabulari pot representar una dificultat per al lector jove: escarrassar-se, aferrissadament, agró, etc.

L'edició LLBBC, segons afirma Laura Borràs, encarregada de l'adaptació, «ha procurat mantenir-se fidel a la simplicitat de sintaxi i lèxic originals» (Borràs 2015: 13). Si bé és cert que la prosa lul·liana del *Llibre de les Bèsties* és fluida i àgil, la simplicitat del català del segle XIII resta allunyada del que actualment entenem com a prosa simple. Amb tot, la voluntat de simplicitat hi és cercada, perquè l'edició tendeix a simplificar l'estructura oracional, mantenint l'ordre lògic i reduint la complexitat sintàctica de l'oració a través de la puntuació: nombroses oracions subordinades del text original es converteixen en juxtaposades en aquesta adaptació. La voluntat de ser fidel a l'esperit original queda palesa en la pervivència de la segona persona del plural com a forma de cortesia. Aquestes característiques, conjuntament amb el respecte a l'estructura del llibre original, literatura dins la literatura, converteixen aquesta obra en una excel·lent edició per al públic d'Educació Secundària Obligatòria.

Finalment, ens referirem a l'edició de Miquel Desclot (LLBD). Aquesta edició no és en cap cas una publicació destinada al públic infantil o juvenil. Es tracta d'una edició bellament il·lustrada que acara el text original amb l'excel·lent versió de Desclot. Una versió que se sent hereva d'una «venerable tradició» (Desclot 2015: 13) de llibres il·lustrats de clàssics de la literatura. L'edició respecta escrupolosament el text original i tan sols opera adaptacions ortogràfiques, morfològiques i lèxiques que tenen com a finalitat fer més entenedor i modern el text lul·lià, però no modifica ni el sentit ni l'expressió. Així, per exemple, «rey» es converteix en «rei», «no deu duptar mort» en «no ha de témer la mort», o «hòmens» en «homes». Desclot respecta en tot moment la sintaxi de Llull i fa d'aquesta versió una edició exemplar.

3. CONCLUSIONS

La lectura i l'anàlisi de les adaptacions del *Llibre de les Bèsties* realitzats en aquest treball ens permet afirmar que la pervivència de la figura i l'obra literària de Ramon

Llull al segle XXI és un fet inqüestionable. Les distintes traduccions a diverses llengües i adaptacions que de la seva obra s'han dut a terme¹¹ són, en paraules d'una de les adaptadores per al públic infantil i juvenil del text lul·lià, l'exemple més clar «de l'autor que ha gaudit de més projecció internacional» (Borràs 2015: 7). Entre aquestes adaptacions, hem volgut destacar-ne sis que, amb motiu de l'Any Llull (2015-2016), s'han publicat de l'obra el *Llibre de les Bèsties* per a un públic infantil i juvenil.

Les sis adaptacions aquí estudiades, independentment que estiguin adreçades a un lector inicial o a un lector mitjà o més expert, tenen un propòsit en comú: transmetre el missatge que Llull va voler oferir als lectors de l'època, que no és un altre que el bon govern d'un poble o una nació ha d'estar en mans de persones de bona conducta. En efecte, l'objectiu de Llull és mostrar al lector com haurien de comportar-se els bons governants a partir d'una narració farcida d'exemples de bona i mala conducta (Borràs 2015: 10). A més, aquest bon govern ha de rodejar-se de persones virtuoses i lleials que guiïn la direcció d'aquest govern per no caure en injustícies i deslleialtats. Així, aquest bon govern que reclama Llull pot ser contextualitzat a l'escola. L'aula és una petita cort on, pel seu correcte i bon funcionament, cal actuar cívicament i moralment com Llull demana als seus personatges. És així com el *Llibre de les Bèsties* esdevé un manual de tutoria, una eina imprescindible per formar infants i joves en els conceptes de justícia i moral, de bondat i civisme, d'actuació individual a favor del conjunt de la societat.

Per transmetre aquest missatge moralitzador, les sis adaptacions estudiades utilitzen uns paratextos extratextuals i textuals que ens ajuden a determinar a quin tipus de públic estan dirigides. Aquests paratextos són, sens dubte, elements de lectura que ens permeten singularitzar cada adaptació del *Llibre de les Bèsties* i comparar-les entre elles. Les adaptacions de LLBB, FLLB i LLBO són les més breus, no presenten cap pròleg i el pes de les il·lustracions per fer més comprensible el text ens permet afirmar que són adaptacions pensades per a un públic inicial, que realitza una lectura lineal del text, i que, amb la intervenció d'un mediador lector, pot entendre posteriorment el rerefons del missatge llegit.

D'altra part, les adaptacions de LLBD, LLBBC i LLBF estan dirigides a un lector més juvenil i en algun cas adult, com podria ser l'adaptació preparada per Desclot (2015). Els paratextos extratextuals i textuals d'aquestes tres adaptacions són

11. L'obra de Llull ha estat traduïda a llengües com l'alemany, l'anglès, el finès, el castellà, el francès, l'hindi, l'hongarès, l'italià, el japonès, el neerlandès, el noruec, l'occità, el polonès, el portuguès, el rus, el serbi, el suec, el txec i el romanès. Les dades bibliogràfiques d'aquestes traduccions poden consultar-se al web que l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana dedica a aquest autor: <<http://www.escriptors.cat/autors/llull/obra.php#2149>>, consulta: 26-06-2017.

els propis de la literatura juvenil, amb explicacions a mode de pròleg sobre el sentit de les adaptacions, amb un nombre de pàgines suficientment extens per presentar cadascuna de les accions narratives que Llull va pensar per al *Llibre de les Bèsties* (1287-1289) i, generalment, amb una explicació sobre el sentit que té als nostres dies llegir l'obra de Llull.

Totes les adaptacions simplifiquen el vocabulari i la sintaxi lul·lians, i la majoria mantenen els *exempla* com a recurs narratiu per comprendre l'obra. Només les adaptacions destinades als primers lectors, és a dir, LLBB i LLBO, no contenen cap dels *exempla* que Llull va inserir a la seva obra. Pel que fa a FLLB, l'adaptador d'aquesta versió tria un conjunt de faules on presenta l'acció principal de cadascuna d'elles. Per tant, van adreçades a un lector mitjà, que és capaç de comprendre qui actua i el que passa en cada història narrada.

El *Llibre de les Bèsties* no és, com ja s'ha dit, una obra que Llull adreçés al públic infantil i juvenil. Es tracta d'una «al·legoria zoomòrfica» (Borràs 2015: 11) que vol donar compte de la importància del bon govern dels pobles. En aquest sentit, «l'obra ens permet veure la capital importància que tenen els consells i les figures dels consellers per a un governant, que ha de saber envoltar-se de servidors virtuosos i lleials i ha de rebutjar els malèvols i intrigants si no vol que la seva acció de govern esdevingui injusta i malvada» (Borràs 2015: 10). Així, podem llegir l'obra lul·liana com un text que vol transmetre el valor de la moral i la justícia. Cada adaptació té unes característiques determinades que la singularitzen com a tal, si bé totes elles volen emfatitzar la voluntat de Llull de presentar un text que actualment podem llegir, per damunt de tot, com un relat didàctic i educatiu que vol donar a conèixer el paper predominant del Bé sobre el Mal i la necessitat d'actuar seguint les rectes intencions que ha de moure el cor dels homes.

MOISÉS SELFA SASTRE
Universitat de Lleida
mselifa@didesp.udl.cat
ORCID 0000-0001-5394-6471

ENRIC FALGUERA GARCIA
Universitat de Lleida
efalguera@didesp.udl.cat
ORCID 0000-0001-6021-2169

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA, L. (2013) «Nova retòrica i pràctica d'escriptura en Ramon Llull», *Quaderns d'Italià*, 18, p. 79-91.
- BASTONS, C. (2012) «Mirada comparatista al didactisme de la literatura medieval hispànica». [En línia: <<http://mirada-comparatista-al-didactismo-de-la-literatura-medieval-hispanica.pdf>>, consulta: juny 2018.]
- BONILLO, X. (2008) «El llibre de les meravelles en el seu context», *Literatura en el Llibre de les Meravelles de Ramon Llull*, Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya, p. 17-49.
- (2011-2012) «El *Calila e Dimna* al *Llibre de les Bèsties*». [En línia: <<http://openaccess.uoc.edu/webapps/02/bitstream/10609/19784/6/aguillemaTFC0113memòria.pdf>>, consulta: juny 2018.]
- BORRÀS, L. (2015) *Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Santillana.
- BROSSETA, T. (2015) *Llibre de les Bèsties*, Alzira, Editorial Bromera.
- BUTIÑÀ, J. (2004) «Sobre el escandaloso “Llibre de les Bèsties” de Ramón Llull y su audiencia», *Espacio, Tiempo y Forma*, 17, p. 79-94.
- DD. AA. (2017) «Ramon Llull». [En línia: <<http://www.escriptors.cat/autors/llullr/obra.php#2149>>, consulta: juny 2018.]
- DESCLOT, M. (2015) *Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Edicions Proa.
- FARRÉ, M. (2016) *Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Barcanova.
- FRÍAS CONDE, F. (2012) «El llibre de les Bèsties en *El llibre de les Meravelles*», *Los mundos de Ramon Llull en las lenguas de hoy*, a J. Butiñá (ed.), Madrid, UNED, p. 145-154.
- HIDALGO RODRÍGUEZ, M. C. (2001) «La ilustración española actual», *Cuadernos de Liteatura Infantil y Juvenil*, 144, p. 51-60.
- LEMUS, I. (2009) «Grado de adaptación de las traduccions de Alice's Adventures in Wonderland», *Tejuelo. Revista de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, 4, p. 33-55.
- LLINARÈS, A. (1990) «Introducció», *Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Edicions 62, p. 19-31.
- LLUCH, G. (2003) *Análisis de narrativas infantiles y juveniles*, Cuenca, Universidad de Castilla-La Mancha.
- (2005) «Textos y paratextos en los libros infantiles», *Literatura infantil y educación literaria*, Cuenca, Universidad de Castilla-La Mancha, p. 87-103.
- LLULL, R. (1980) *Llibre de les Meravelles* (a cura de Marina Gustà), Barcelona, Edicions 62 i la Caixa.
- MARTÍ, P. (2016) *Faules del Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Editorial Barcanova.
- MORALES MUÑIZ, D. (1996) «El simbolismo medieval en la cultura medieval», *Espacio, tiempo y forma*, 9, p. 229-256.

- OBIOLS, N. (2004) *Mirando cuentos: lo visible e invisible en las ilustraciones de la literatura infantil*, Barcelona, Editorial Laertes.
- OBIOLS, A. (2016) *Llibre de les Bèsties*, Barcelona, Editorial Baula.
- OROZCO, M. T. (2009) «El libro álbum: definición y peculiaridades», *Sincronía*, 3. [En línea: <<http://sincronia.cucsh.udg.mx/orozcofallo9.htm>>, consulta: juny 2018.]
- PASQUAL, M. (2012) *Joan Sales, la ploma contra el silenci*, Barcelona, Acontravent.
- SCHRITTER, I. (2005) *La otra lectura. La ilustración en los libros para niños*, Buenos Aires, Universidad Nacional del Litoral.